

Výstup spracovaný v rámci projektu z ESF (OP EVS) s názvom: Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti (kód projektu v ITMS 2014+: 314011V576)

realizovaný MV SR, Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

ODPORÚČANIA **pre tvorbu verejnej politiky v oblasti dobrovoľníctva**

Spracovali: doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD. a kol. ÚSV ROS MV SR

Odporúčania boli vypracované na základe výsledkov výskumu v uvedenom projekte ako aj nadväzujúcich expertíz sektorových rád, primárne sektorovej rady pre dobrovoľníctvo a s odvolaním sa na ďalšie zdroje v danej oblasti. Z výsledkov výskumu vyberáme tieto zhrnutia:

Ľudia zapojení do formálneho i neformálneho dobrovoľníctva sa vyznačujú zvýšenou dôverou k mimovládny neziskovým organizáciám a tiež k občianskym, mládežníckym a študentským iniciatívam. Majú väčší záujem o politiku na rôznych úrovniach a častejšie o nej diskutujú v rodine, s kolegami, priateľmi i známymi. Vyznačujú sa intenzívnejším sledovaním zdrojov informácií (verejnoprávna televízia, verejnoprávny rozhlas, súkromné rozhlasové stanice; verejne dostupné spravodajské webstránky, tlačené noviny, alternatívne médiá, sociálne siete a YouTube). Výsledky výskumu potvrdzujú, že dobrovoľníctvo je nástrojom k tomu, aby sa mladí ľudia vyhli extrémizmu, diskutovali a formovali kritické myslenie a boli politicky a občiansky aktívni.

Analýza personálnych zdrojov neziskových organizácií poukázala na to, že neziskový sektor je z hľadiska štruktúry ľudských zdrojov značne rozmanitý. Naše zistenia potvrdili, že typické pre sektor je angažovanie neplatených pracovníkov., t. j. dobrovoľnícky charakter a členský princíp. Platení pracovníci sú využívaní v neziskovom sektore v menšej miere. Mimovládne neziskové organizácie pri práci s dobrovoľníkmi využívajú viac nepravidelných ako pravidelných dobrovoľníkov, miera využívania firemných a on-line dobrovoľníkov je nižšia.

Prínosy dobrovoľníkov a dobrovoľníčok pre organizácie sú dôkazom toho, že vďaka nim dokážu organizácie poskytovať kvalitnejšie služby, zlepšovať svoj imidž a zviditeľňovať sa, ale tiež rozširovať svoje poslanie, ciele a aktivity, sieť podporovateľov a darcov. Dobrovoľníci sú pre organizácie zdrojom nápadov, špecifických vedomostí a zručností. Pre organizácie s miestnou pôsobnosťou predstavujú dobrovoľníci významný zdroj rozširovania kontaktov a sietí.

Problémové oblasti práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami poukazujú na to, že v tejto oblasti sa prejavuje najpálčivejší problém sektora a to je nedostatok financií – tento problém bol aj pri práci s dobrovoľníkmi označený ako najvýznamnejší. Zároveň sa ako problematické ukazujú aj otázky nábora a udržania dobrovoľníkov v organizáciách, či legislatívy a administratívy týkajúcej sa dobrovoľníctva. Viac ako polovica organizácií tiež reportuje nedostatočné vedomosti a zručnosti pre prácu s dobrovoľníkmi. Za dostatočný považuje počet dobrovoľníkov a dobrovoľníčok približne polovica organizácií, na druhej strane približne 40% ho považuje za nedostatočný. Nedostatok dobrovoľníkov v organizáciách bol hodnotený ako

jeden z významných prekážok neziskových organizácií v dosahovaní ich cieľov. Miera profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami (využívanie nástrojov manažmentu dobrovoľníkov) sa ukázala celkovo na nízkej úrovni.

Výskum poukázal na niektoré problematické miesta, ktoré neumožňujú naplno rozvinúť potenciál dobrovoľníctva. Identifikované oblasti, ktorým je potrebné venovať pozornosť, sa dajú rozdeliť do týchto kľúčových bodov:

- 1. Nedostatočná finančná udržateľnosť dlhodobých dobrovoľníckych programov a dobrovoľníckych centier ako kľúčového prvku infraštruktúry dobrovoľníctva.** Podpora rozvoja dobrovoľníctva ako téma nie je explicitne prioritou žiadneho existujúceho finančného mechanizmu na úrovni verejných ani súkromných zdrojov.
- 2. Nedostatky v legislatívnej úprave dobrovoľníctva.** Na Slovensku existuje základná legislatívna úprava dobrovoľníctva prostredníctvom Zákona č. 406 Z.z. o dobrovoľníctve z roku 2011. Prax ako aj výskum poukázali na nedostatky v tejto oblasti a potrebu viacerých zmien.
- 3. Nedostatočné kapacity dobrovoľníckych centier a organizácií pre prácu s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami,** ktoré sa následne prejavujú v nižšej kvalite práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami.
- 4. Nedostatočná cieleňá podpora zapájania mladých ľudí do dobrovoľníctva.** Koncepčné zámery v tejto oblasti sú nastavené, existujú aj príklady dobrej praxe, stále však nie je možné konštatovať, že by sa tejto téme venovala systematická pozornosť.
- 5. Nízka miera zapájania seniorov a senioriek do dobrovoľníctva.** V porovnaní so zahraničím sú na Slovensku z hľadiska ekonomického statusu najmenej zapojenou skupinou do formálneho dobrovoľníctva dôchodcovia.
- 6. Absencia pravidelného výskumu o dobrovoľníctve založeného na jednotnej metodike.** Na Slovensku neexistuje pravidelný zber dát o miere zapájania sa ľudí do dobrovoľníctva podľa spoločnej metodiky.

Návrhy k jednotlivým oblastiam predkladáme nižšie. Oblasti návrhov môžu slúžiť ako podklad pre ďalšie konzultácie na úrovni Ministerstva vnútra SR, ale aj ďalších ministerstiev v rámci tvorby efektívnej verejnej politiky v oblasti dobrovoľníctva na Slovensku.

1. Nedostatočná finančná udržateľnosť dlhodobých dobrovoľníckych programov a dobrovoľníckych centier ako kľúčového prvku infraštruktúry dobrovoľníctva.

Na Slovensku doposiaľ nemáme systematickú finančnú podporu dobrovoľníctva. Zákon o dobrovoľníctve neumožnil získať organizáciám pracujúcim s dobrovoľníkmi – právnickým osobám dotácie na náklady na dobrovoľnícke programy. Medzi takéto náklady patria napríklad náklady na školenia, supervízie, poistenie, pracovné pomôcky, cestovné, občerstvenie, ale najmä náklady na koordináciu programu, teda náklady súvisiace so zaistením výkonu dobrovoľníckej činnosti. Výnimku tvoria dotácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR v programe Služby mladým, ktoré podporujú organizácie rozvíjajúce dobrovoľníctvo na národnej a regionálnej úrovni, ale len mladých ľudí do 30 rokov. Náklady na dobrovoľníctvo ľudí nad 30 rokov, dobrovoľníctvo seniorov, podpora inklúzie všetkých znevýhodnených skupín obyvateľstva prostredníctvom dobrovoľníckej činnosti nie sú momentálne finančne podporované štátom. V prostredí slovenských organizácií sa stretávame najčastejšie s problémom udržateľnosti financovania organizácií venujúcich sa rozvoju dobrovoľníctva. Ich činnosť je financovaná primárne z dotačných schém, prípadne sú závislé od samospráv, pre ktoré dobrovoľníctvo nie je medzi nevyhnutnými oblasťami podpory (na rozdiel od napr. povinností v prípade škôl či sociálnych služieb). V prípade, ak majú organizácie financovanie primárne z jedného zdroja, alebo sú granty hlavným prostriedkom príjmov a organizácia zrovna aktuálne neviem rozvíjať aktivity v témach, ktoré sú práve aktuálne, dochádza k pozastaveniu či obmedzeniu vykonávaných aktivít, do ktorých predtým investovali nemalé finančné zdroje. Túto skutočnosť dokumentujú aj zistenia o prekážkach fungovania mimovládnych organizácií pôsobiacich v oblasti dobrovoľníctva. Organizácie, ktoré uviedli ako svoju primárnu oblasť dobrovoľníctva, najvýznamnejšie pociťujú prekážky v nedostatku financií, v nedostatku ľudí v organizácii a v administratívnej záťaži. Nedostatok financií môže byť prekážkou, ktorá vplýva aj na ostatné dve prekážky – nadmernú administratívnu záťaž a nedostatok ľudí v organizácii. Aj keď je väčšina profesionálnych organizácií je (musí byť) financovaná viaczdrojovo, v súčasnosti existuje len veľmi málo finančných zdrojov, kde by mohlo vedenie organizácií žiadať financie na preplatenie mzdových nákladov. Hľadanie rôznych zdrojov s rôznymi projektovými zámermi potom automaticky znamená aj zvýšenú administratívnu záťaž na vedenie v organizáciách. Nedostatok ľudí je už potom len odrazom tejto reality. Analogické problémy sme identifikovali aj pri práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Ako dva najvýznamnejšie problémy boli identifikované nedostatok financií a neschopnosť nájsť dobrovoľníkov, ktorých organizácie potrebujú.

Odporúčania:

- a) **Vytvoriť a zaviesť finančný mechanizmus na podporu dlhodobých dobrovoľníckych programov a dobrovoľníckych centier.** Zahnúť do podpory dobrovoľníckych programov osobitne tému dobrovoľníctva seniorov a ľudí so znevýhodnením. Tento návrh je už v súčasnosti v príprave, nakoľko bol súčasťou aktuálneho Akčného plánu koncepcie pre rozvoj občianskej spoločnosti. Navrhovaný mechanizmus by mal byť založený na akreditácii vysielajúcich organizácií a prijímateľov (právnické osoby) v dvoch kategóriách. Organizácie, ktoré budú žiadať o financovanie ako dobrovoľnícke centrá, budú musieť spĺňať štandardy kvality dobrovoľníckych centier (štandardy sú vypracované). Organizácie, ktoré budú žiadať o podporu dlhodobých dobrovoľníckych programov budú musieť spĺňať istý štandard kvality manažmentu dobrovoľníkov (štandardy kvality manažmentu dobrovoľníkov na Slovensku existujú). Po udelení akreditácie na isté časové obdobie budú môcť organizácie žiadať o podporu financovania dobrovoľníckeho programu. Finančný mechanizmus bude byť určený na podporu dlhodobých dobrovoľníckych programov a dobrovoľníckych centier, nie na

podporu jednorazových dobrovoľníckych aktivít a projektov. Podpora má byť určená pre dlhodobé dobrovoľnícke programy v ktorejkoľvek oblasti. Zabezpečenie akreditácie subjektov a regrantingu (prípadne jedného z toho) je možné realizovať viacerými spôsobmi: outsourcovaním u iného subjektu; poverením priamo riadenej organizácie (príklad Zeleného fondu) alebo vyčlenením personálnych zdrojov priamo v rámci ministerstva. Mechanizmus finančnej podpory by mal byť postavený na princípoch otvoreného grantového programu (viď materiál Centra pre filantropiu). Nastavené pravidlá bude potrebné zapracovať do Zákona o dobrovoľníctve.

- b) **Zachovať dotačné mechanizmy na podporu dobrovoľníctva mladých ľudí vytvorené v rámci programov pre mládež Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.** Tieto dotačné mechanizmy do významnej miery v posledných rokoch pomohli rozvinúť infraštruktúru dobrovoľníctva a vybudovať dobrovoľnícke centrá vo viacerých krajoch, ako aj realizovať celoslovenské propagačné kampane na podporu dobrovoľníctva. Ich podoba bola kreovaná participatívne v spolupráci s neziskovými organizáciami a ich zrušenie by malo významný vplyv na fungovanie kľúčových stakeholderov v oblasti rozvoja dobrovoľníctva na Slovensku, ktorí plnia aj úlohy konzultačných orgánov v tejto oblasti na európskej, národnej, regionálnej i lokálnej úrovni.

2. Nedostatky v legislatívnej úprave dobrovoľníctva.

Na Slovensku existuje základná legislatívna úprava dobrovoľníctva prostredníctvom Zákona č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve, ktorý upravuje základné pravidlá a vzťahy v tejto oblasti. Vymedzenie dobrovoľníctva a dobrovoľníckych činností sa nachádza aj v iných zákonoch, kde je často nesprávne definované a interpretované. Jednotlivé legislatívne normy upravujúce dobrovoľníctvo si protirečia, resp. filozoficky aj prakticky sú nastavené protichodne so zákonom a nemali byť aplikovateľné. Táto nejednoznačnosť a protichodnosť má dopad na rozvoj dobrovoľníctva a kvalitný manažment dobrovoľníckych programov. Jeden zo základných problémov pri práci s dobrovoľníkmi v organizáciách je podľa organizácií nedostatočná legislatívna podpora dobrovoľníctva. Ako viac či menej závažný problém to vníma viac ako 50% organizácií. Tému legislatívnej úpravy dobrovoľníctva sa osobitne venuje pracovná skupina na Ministerstve vnútra SR, ktorá funguje od roku 2019 pod vedením USVPROS.

Odporúčania:

- a) **Novelizovať zákon o dobrovoľníctve a ďalšie predpisy a nariadenia ovplyvňujúce dobrovoľnícku činnosť a podporu dobrovoľníctva.** Podklady k legislatívnym zmenám v oblasti dobrovoľníctva boli spracované na základe podkladov zaslaných členmi a členkami pracovnej skupiny k plneniu úloh B.9. a B.10. Akčného plánu Koncepcie rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku na roky 2019 – 2020 a sú súčasťou zápisnice zo stretnutí. V ďalšom období by mali byť realizované stretnutia na úrovni jednotlivých dotknutých ministerstiev v jednotlivých právnych úpravách. Navrhované zmeny sa týkajú najmä týchto tém: úhrada nákladov pri vykonávaní dobrovoľníckych činností, inštitút tzv. straty času, vystavenie potvrdenia dobrovoľníkovi o získaných kompetenciách, vymedzenie prijímateľov dobrovoľníckej činnosti, zavedenie nových pojmov do právnej úpravy (sprostredkovateľ, záujemca o dobrovoľníctvo), práva úprava týkajúca sa dobrovoľníctva v Zákone o službách zamestnanosti č. 5/2004 Z.z., v Zákone o pomoci v hmotnej núdzi č. 417/2013 Z.z., Zákone o sociálnych službách č. 448/2008 Z.z. a Zákone o sociálno-právnej ochrane detí a sociálnej kuratele č. 305/2005 Z. z.

3. Nedostatočné kapacity dobrovoľníckych centier a organizácií pre prácu s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami.

V organizáciách pracujúcich s dobrovoľníkmi sa ukázala miera profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami celkovo na nízkej úrovni. Napriek tomu, že nami sledované prvky manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok sú považované za základný štandard v práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, ich miera využívania je nízka. Nové trendy v dobrovoľníctve kladú pritom vyššie nároky na prácu s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami, nakoľko títo prichádzajú do organizácií s čoraz náročnejšími požiadavkami a očakávaniami vo vzťahu k prínosom dobrovoľníctva pre seba, ale aj k efektívnemu využívaniu svojho času či spôsobu prístupu k nim samotným. Ako problematické sa pri práci s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami ukazujú otázky náboru a udržania dobrovoľníkov v organizáciách a administratívy týkajúcej sa dobrovoľníctva. Viac ako polovica organizácií tiež reportuje nedostatočné vedomosti a zručnosti pre prácu s dobrovoľníkmi. Kľúčovým faktorom kvality riadenia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok je ustanovenie pozície koordinátora/koordinátorky dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, pričom vo výskume deklarovalo existenciu tejto osoby len 49,6% organizácií.

Skutočnosťou, ktorá podľa nášho názoru determinuje nástup trendu profesionalizácie práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami v podmienkach Slovenska, je nedostatočne rozvinutá infraštruktúra dobrovoľníctva, t.j. súbor opatrení a podmienok potrebných pre plný rozvoj dobrovoľníctva, pričom kľúčovým prvkom v tejto infraštruktúre sú dobrovoľnícke centrá. U týchto identifikujeme nedostatočné finančné, personálne ale i priestorové kapacity pre systematickú podporu dobrovoľníctva. Poslaním dobrovoľníckych centier je podporovať rozvoj dobrovoľníctva a prostredníctvom neho budovať občiansku spoločnosť a zvyšovať kvalitu života. V porovnaní s inými krajinami, na Slovensku chýba dostatočný počet centier, ktoré sa venujú rozvoju dobrovoľníctva v regiónoch, mestách a komunitách, a aj tie centrá, ktoré existujú prežívajú každý rok zápas o finančnú a personálnu udržateľnosť. Mnohé samosprávy nemajú informácie o význame dobrovoľníckych centier, nepoznajú tento koncept, nechápu, aké má prínosy a preto nevnímajú potrebu vzniku alebo podpory takýchto centier. V strategických materiáloch nepočítajú s vytvorením regionálneho či miestneho dobrovoľníckeho centra, či jeho podporou.

Odporúčania:

- a) **Zvyšovať kvalitu práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami** realizáciou vzdelávania v oblasti manažmentu dobrovoľníctva, poskytovaním konzultácií a poradenstva v tejto oblasti a podporou [značky kvality v oblasti práce s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami](#), ktorá na Slovensku existuje. Kľúčovú úlohu v tejto oblasti zohrávajú dobrovoľnícke centrá.
- b) **Budovať kapacity a posilňovať pozíciu a kompetencie dobrovoľníckych centier** v spolupráci s Platformou dobrovoľníckych centier a organizácií (PDCO) a samosprávou. PDCO pôsobí ako strešná organizácia pre dobrovoľnícke centrá na Slovensku a pomáha budovať kapacity organizácií pre pôsobenie v roli dobrovoľníckych centier v regiónoch. Existenciu finančných zdrojov pre fungovanie centier je potrebné prepojiť aj s náležitou personálnou podporou a budovaním kapacít v rámci jednotlivých funkcií centier. Organizácie s primárnou oblasťou dobrovoľníctva môžu byť pre krajské, ale aj mestské či obecné samosprávy partnerom pri plánovaní rôznych stratégií a komunitných plánov, kde je participácia organizácií tretieho sektora očakávaná. Expertíza týchto organizácií, ktoré sú naučené flexibilne reagovať na potreby miestnych komunít pomocou dobrovoľníkov a dobrovoľníčok,

prináša pre samosprávy častokrát iný pohľad na riešenie vynárajúcich sa potrieb. V týchto dokumentoch je potom možné tlmočiť požiadavku alokácie finančných zdrojov na naplánované aktivity. Zároveň tak vytvárajú priestor na aktívnu spoluprácu.

- c) **Podporovať národné kampane na propagáciu dobrovoľníctva** a prezentovanie príkladov kvalitného manažmentu cez verejnoprávne médiá.
- d) **Podporovať zavádzanie pozície koordinátora/koordinátorky dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.** Koordinátor/koordinátorka alebo kontaktná osoba pre dobrovoľníkov a dobrovoľníčky priamo pracuje s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami. Je zodpovedná za ich riadenie, plní úlohu prvého kontaktného človeka, mediátora a facilitátora. Môže to byť interný zamestnanec/zamestnankyňa organizácie, ktorý/ktorá koordinačnú prácu vykonáva ako riadnu súčasť svojej pracovnej náplne. Iným modelom je zabezpečenie koordinácie prostredníctvom externého spolupracovníka ako osobitnej platenej či neplatenej pozície s vytvorenými pracovnými podmienkami a jasnou pracovnou náplňou. V oboch modeloch majú koordinátori v pracovnom tíme rovnocenné miesto s inými profesionálmi. Je preto potrebné vytvárať podmienky pre zavádzanie pozície koordinátora/ky v inštitúciách financovaných z verejných zdrojov a podmienky na rozvoj týchto zamestnancov/kýň (vzdelávanie, sieťovanie,...). Pozícia koordinátora dobrovoľníkov je prítomná aj v [registri zamestnaní](#).

4. Nedostatočná cieľená podpora zapájania mladých ľudí do dobrovoľníctva.

Podľa výsledkov výskumu IVO, ktorý bol súčasťou projektu, sa ľudia zapojení do formálneho i neformálneho dobrovoľníctva vyznačujú zvýšenou dôverou k mimovládny neziskovým organizáciám a tiež k občianskym, mládežníckym a študentským iniciatívam. Majú väčší záujem o politiku na rôznych úrovniach a častejšie o nej diskutujú v rodine, s kolegami, priateľmi i známymi. Vyznačujú sa intenzívnejším sledovaním zdrojov informácií (verejnoprávna televízia, verejnoprávny rozhlas, súkromné rozhlasové stanice; verejne dostupné spravodajské webstránky, tlačené noviny, alternatívne médiá, sociálne siete a YouTube). Výsledky výskumu potvrdzujú, že dobrovoľníctvo je nástrojom k tomu, aby sa mladí ľudia vyhli extrémizmu, diskutovali a formovali kritické myslenie a boli politicky a občiansky aktívni. Na Slovensku však stále nie je dobrovoľníctvo vnímané ako súčasť životného štýlu či života komunit a je potrebné ho cieľe podporovať a mladých ľudí k nemu cielene viesť nielen v prostredí mimovládnych organizácií, ale aj v prostredí neformálneho vzdelávania. Podľa záverečnej správy z výskumu „Realizácia výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu v základných a stredných školách“ (Janková, 2020). Dobrovoľníctvo je v školách oceňované a podporované, ale len v približne polovici škôl sú dobrovoľnícke aktivity prepojené s cieľmi a obsahom vzdelávania a dobrovoľníctvo je chápané ako prierezová téma. V základných a stredných školách prevažuje príležitostné dobrovoľníctvo (jeden alebo dvakrát za pol roka, jeden alebo dvakrát za rok). Pravidelnú frekvenciu potvrdila len približne pätina škôl. Ako významná bariéra rozvoja dobrovoľníctva v prostredí základných a stredných škôl bolo identifikované chýbajúce ocenenie učiteľov a škôl, ktoré sa téme dobrovoľníctva venujú. Na Slovensku bola v roku 2018 schválená [Konceptia výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu](#) a zrealizované prvé opatrenia, t.j. vypracovaná metodika realizácie výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu na jednotlivých stupňoch vzdelávania, vypracovaný a implementovaný program vzdelávania pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu a program ich ďalšej podpory a v roku 2020 bolo zavedené aj oceňovanie škôl venujúcich sa rozvoju dobrovoľníctva cenou [Angažovaná škola](#).

Odporúčania:

- a) **Pokračovať v realizácii výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu** vo všetkých stupňoch vzdelávania v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach podľa Konceptie výchovy a vzdelávania detí a mládeže k dobrovoľníctvu. Konceptia a jej zavedenie do praxe má prispieť k tomu, aby dobrovoľníctvo bolo prirodzenou súčasťou životného štýlu ľudí a života komunit na Slovensku, čím sa škola prepojí s reálnym životom.
- b) **Každoročne implementovať cenu pre školy implementujúce výchovu a vzdelávanie detí a mládeže k dobrovoľníctvu v praxi s názvom Angažovaná škola** za aktívnej podpory, spolupráce a propagácie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.
- c) **Realizovať vzdelávanie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania k dobrovoľníctvu.**
- d) **Rozvíjať aktívnu spoluprácu medzi školami a dobrovoľníckymi centrá a organizáciami pracujúcimi s dobrovoľníkmi pri podpore zapájania mladých ľudí do dobrovoľníctva.**

5. Nízka miera zapájania seniorov a senioriek do dobrovoľníctva.

Napriek tomu, že cieľovú skupinu ľudí nad 51 rokov zapájala v oblasti dobrovoľníctva viac ako polovica organizácií, táto cieľová skupina nepatrí medzi priority organizácií pôsobiach v oblasti dobrovoľníctva. Výskum verejnej mienky, ktorý bol súčasťou výskumu o socioekonomických prínosoch neziskového sektora, síce uvádza, že medzi jednotlivými vekovými kategóriami nie je v miere zapojenia sa do dobrovoľníctva významný rozdiel, v porovnaní so zahraničím sú však z hľadiska ekonomického statusu najmenej zapojenou skupinou do formálneho dobrovoľníctva dôchodcovia. Pravdepodobne to súvisí s nízkym finančným príjmom tejto veľkej skupiny obyvateľstva, keďže aj zahraničné výskumy potvrdzujú, že miera zapájania sa do dobrovoľníctva rastie spolu s ekonomickými ukazovateľmi krajiny. Rovnako si myslíme, že súčasní dôchodcovia sú skupinou, ktorú najviac zasiahlo zastavenie a zrušenie väčšiny občianskych aktivít a organizácií počas komunistického režimu a preto ich zapájanie do formálneho dobrovoľníctva je v porovnaní s inými skupinami nižšie. Ďalším faktorom je limit samotného starnutia, resp. nielen fyzických a psychických ťažkostí, ktoré starnutie prináša. Demografická krivka klesá, prírastok mladých ľudí na Slovensku bude najbližšie desaťročia klesať. Už v roku 2030 budú niektoré krajské mestá na Slovensku dosahovať najstarší priemerný vek. Sociálne služby pre túto vekovú kategóriu bude treba rozširovať. Seniorov a seniorky bude preto potrebné udržať čo najdlhšie v ich prirodzenom prostredí s občasnou asistenciou. Prevenciou by mal byť koncept aktívneho starnutia, ktorý aj napriek uplynulému obdobiu, sa v miestnych komunitách prejavil len veľmi oklieštene (vznik denných centier, prednášky, akadémiie seniorov a pod.). V dokumente venujúcemu sa aktívnemu starnutiu sa nespomína dobrovoľníctvo – ktoré môže byť tou najprirodzenejšou službou blízkej komunite. V takejto situácii budú musieť mestá a obce čeliť sociálnej izolácii tých najzraniteľnejších. Druhou hrozbou je uzatváranie sa seniorov a senioriek do svojich „sociálnych bublín“ (napr. denné centrá s programom len pre seba) bez medzigeneračného dialógu a služby komunite. Mnohé výskumy zo zahraničia však potvrdzujú, že zapájanie sa seniorov a senioriek do dobrovoľníctva zlepšuje kvalitu života, ako po zdravotnej, tak aj po psychickej stránke. Lepšie vnímajú kultúrno-spoločenské dianie v krajine a zažívajú pocit užitočnosti. Seniori a seniorky tak nemusia byť nevyhnutne len prijímateľmi dobrovoľníckej pomoci, ale sami ju môžu prostredníctvom dobrovoľníctva poskytovať. Jedným z dôležitých vplyvov je však to, že mimovládne neziskové organizácie alebo občianski aktivisti nevedia, ako s takouto skupinou pracovať, resp. ako ju osloviť. Jedným z dôvodov je aj to, že napriek politickým stratégiám a dokumentom vyzdvihujúcim dôležitosť medzigeneračného dialógu a aktívneho starnutia, nebol doposiaľ vyvinutý mechanizmus, ktorý by aktívne starnutie a medzigeneračnú solidaritu formou podpory dobrovoľníckych programov seniorov podporil a tak motivoval mimovládne neziskové organizácie a občianske iniciatívy k práci so seniormi.

Odporúčania:

- a) **Rozšíriť pôsobenie a orientáciu dobrovoľníckych centier aj na dobrovoľníctvo seniorov** ako možnosť aktívneho starnutia. Väčšina dobrovoľníckych centier je prioritne orientovaná na podporu dobrovoľníctva mládeže, nakoľko ich činnosť je financovaná prostredníctvom programov pre mládež. Orientácia na cieľovú skupinu seniorov však vyžaduje v mnohých ohľadoch prispôsobenie komunikačných stratégií, ale aj systému práce. V praxi existuje viacero príkladov dobrej praxe, ktorými je možné sa inšpirovať a ktoré majú v tejto oblasti know how (napríklad medzigeneračné dobrovoľnícke programy v Centre dobrovoľníctva, n.o. v Banskej Bystrici [Čítankovo](#) alebo [Hlavičky](#)).

- b) **Zapracovať dobrovoľníctvo seniorov do Národného programu aktívneho starnutia na ďalšie programovacie obdobie 2021 – 2027.** Okrem koncepcnej roviny, je však potrebné v tejto oblasti nastaviť aj konkrétne implementačné opatrenia (viď nižšie).
- c) **Vytvárať dotačné mechanizmy alebo ako prioritu zaviesť v rámci existujúcich dotačných mechanizmov samospráv podporu vzniku a rozvoja dobrovoľníckych programov, v ktorých sú seniori nielen klientmi, ale aj aktívnymi dobrovoľníkmi.** Tiež je možné takéto opatrenia zapracovať aj do Komunitných plánov sociálnych služieb alebo PHSR miest. Takéto riešenie však predpokladá aktívnu účasť organizácií v plánovacích procesoch spomínaných dokumentov a ich následné prepojenie s fiškálnymi nástrojmi.
- d) **Podporiť motiváciu seniorov k dobrovoľníctvu aj úľavami pri miestnych daniach a poplatkoch alebo môžu prísť samosprávy s inými motivujúcimi benefitmi.** Podľa Zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov obec môže ustanoviť všeobecne záväzným nariadením, že jedným z kritérií pre oslobodenie alebo zníženie miestnej dane, miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady bude vykonávanie dobrovoľníckej činnosti podľa osobitného predpisu v prospech obce na podporu plnenia jej úloh.
- e) **Pripraviť a realizovať školenia** pre samosprávy a neziskové organizácie **o zapájaní seniorov/senioriek do dobrovoľníctva.** Školenie by malo byť zamerané na špecifickú prácu s touto cieľovou skupinou v dobrovoľníctve, predstavenie príkladov dobrej praxe a skúseností s prácou s touto cieľovou skupinou. Malo by predstavovať nadstavbu na školenie k základom manažmentu dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

6. Absencia pravidelného výskumu o dobrovoľníctve založeného na jednotnej metodike.

Výskumná štúdia IVO realizovaná ako súčasť výskumu o socioekonomických prínosoch neziskového sektora pre spoločnosť potvrdila fakt, že na Slovensku chýba pravidelný výskum v oblasti dobrovoľníctva, keďže predstavila údaje z posledných výskumov ako kolísavé. My ich považujeme aj vzhľadom na nejednotnú metodológiu za neporovnateľné. Možno konštatovať, že na Slovensku neexistuje výskum, ktorý by sa venoval fenoménu dobrovoľníctva v jeho komplexnosti a zmenách v čase. Neexistuje metodologická kontinuita. Okrem toho sa väčšina zrealizovaných výskumov venovala len problematike formálneho dobrovoľníctva. Kontinuálny a multidisciplinárny výskum dobrovoľníctva je predpokladom vytvárania obrazu o dobrovoľníctve a jeho vývoji v slovenskej spoločnosti. Systematická databáza informácií bude významným nástrojom pre komparáciu stavu občianskej spoločnosti a sociálneho blaha na Slovensku a vo svete. Súčasne je predpokladom pre prognózovanie trendov a základom pre kreovanie politiky dobrovoľníctva založenej na dôkazoch. Dobrovoľníctvo je fenomén výrazne prítomný vo väčšine subjektov neziskového sektora a získané informácie prispievajú aj k lepšiemu obrazu o jeho stave. Niektoré európske krajiny sledujú spolu s mierou zapájania ľudí do dobrovoľníctva aj prínosy, ktoré dobrovoľníctvo prináša, najmä ekonomické, ako je napr. výška HDP vytvoreného dobrovoľníckou prácou. Na meranie ekonomickej hodnoty dobrovoľníckej práce upozorňovala už v roku 2011 Konceptia rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku a neskôr Program podpory dobrovoľníctva a dobrovoľníckych centier.

Odporúčania:

- a) **Zaviesť pravidelné získavanie údajov o dobrovoľníctve**, ktorý by realizoval Štatistický úrad SR podľa [vypracovanej metodiky Medzinárodnej organizácie práce](#) (ILO). Štátom financovaný výskum by mal byť založený na multidisciplinárnom prístupe s cieľom porozumieť fenoménu dobrovoľníctva a jeho trendom na Slovensku. Štatistický úrad SR vytvorí a implementuje štandardizované nástroje na zber dát o počte dobrovoľníkov a meranie ekonomickej hodnoty dobrovoľníckej práce a ďalších rozmerov dobrovoľníctva s využitím metodiky vypracovanej ILO (Medzinárodná organizácia práce) podľa Európskeho projektu merania dobrovoľníckej práce. Vďaka tomuto pravidelnému získavaniu údajov by Slovensko by disponovalo validnými, spoľahlivými a porovnateľnými údajmi o miere zapájania ľudí do dobrovoľníctva a o ekonomickej hodnote dobrovoľníctva.
- a) **Podporovať realizáciu čiastkových výskumov o dobrovoľníctve**. Z rozličných finančných zdrojov a grantových schém podporovať výskumné pracoviská a organizácie, univerzity a dobrovoľnícke centrá v realizácii parciálnych výskumov o dobrovoľníctve. Kvalitatívnymi aj kvantitatívnymi metódami sa zamerajú na špecifické otázky participácie ľudí v dobrovoľníctve, lokálne špecifiká či príklady dobrej praxe dobrovoľníctva.